

УДК 81'25:821.111:656.71

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-23>

Оксана ПОДВОЙСЬКА,

orcid.org/0000-0002-6304-5906

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) *poloks0808@gmail.com*

Лідія ЗВАРИЧ,

orcid.org/0000-0005-6804-7106

магістр спеціальності 035 Філологія:
германські мови та літератури (переклад включно)
(Херсон, Україна) *lidia.zvarych@gmail.com*

АВІАЦІЙНА ЛЕКСИКА У ВИРОБНИЧОМУ РОМАНІ «АЕРОПОРТ» А. ГЕЙЛІ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

У пропонованій статті аналізується відтворення авіаційної спеціальної лексики роману А. Гейлі «Аеропорт» як окремого жанру художньої літератури, а саме виробничого роману, у перекладах українською, російською та німецькою мовами. Незважаючи на наявні дослідження функціонування та перекладу спеціальної лексики, проблема специфіки перекладу авіаційної лексики в художній літературі не отримала належної уваги, що визначає актуальність пропонованої розвідки. У ході дослідження виявлено, що спеціальна лексика є основою формування жанрової специфіки виробничого роману та слугує серед іншого задля створення виробничої атмосфери та достовірності зображуваного. Переклад спеціальної лексики у художніх творах вимагає такої перекладацької стратегії, яка буде відповідати як прагматичні художнього тексту взагалі, так і завданням фахового перекладу зокрема. У ході перекладацького аналізу авіаційної лексики роману її було відібрано та класифіковано за такими тематичними полями: встановлення та ведення радіотелефонного зв'язку, лексика загальної льотної справи, вирулювання, введення й відміна радіомовчання, очікування при рулінні, аеродромна інформація, вказівки щодо заходу на посадку, інструкції з вектору, підготовка до зльоту, запуск двигунів. Було встановлено, що при перекладі спеціальної авіаційної лексики слід використовувати точний еквівалент в мові перекладу незважаючи на функціональний стиль художньої літератури. Спосіб генералізації в даному випадку зазвичай допускається задля зменшення переобтяження тексту, проте, з огляду на специфіку жанру виробничого роману, саме галузева усталена лексика надає тексту професійного колориту як в тексті оригіналу, так і в тексті перекладу. Щодо якості аналізованих перекладів встановлено, що україномовний та німецькомовний тексти перекладу характеризуються більшою еквівалентністю з відтворенням як художньої мети, так і інформативності оригіналу. Російськомовний переклад можна охарактеризувати більш як художній, що має на меті скоріш легкість сприйняття професійної інформації у художньому творі.

Ключові слова: авіаційна лексика, виробничий роман, переклад, якість перекладу, еквівалент.

Oksana PODVOISKA,

orcid.org/0000-0002-6304-5906

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) *poloks0808@gmail.com*

Lidia ZVARYCH,

orcid.org/0000-0005-6804-7106

Master in Philology: Germanic Languages and Literatures (Translation included)
(Kherson, Ukraine) *lidia.zvarych@gmail.com*

AVIATION VOCABULARY IN THE PRODUCTION NOVEL "AIRPORT" BY A. HAILEY: TRANSLATION ASPECT

The proposed paper analyzes the reproduction of aviation special vocabulary in the novel "Airport" by A. Hailey as a separate genre of fiction, namely the production novel, translated into Ukrainian, Russian and German. Despite the existing

research works on the functioning and translation of special vocabulary, the problem of the specifics of the translation of aviation vocabulary in the fiction has not received due attention, which determines the relevance of the proposed study. The research revealed that special vocabulary is the basis for the formation of genre specifics of the production novel and serves, among other issues, to create a production atmosphere and authenticity of the depicted reality. The translation of special vocabulary in fiction requires such a translation strategy that will meet both the pragmatics of the literary text in general and the task of professional translation in particular. In the course of the translation analysis of the aviation vocabulary in the novel, it was selected and classified according to the following thematic fields: setting and maintenance of radiotelephony, general aircraft vocabulary, taxiing, introduction and cancellation of radio silence, holding while taxiing, aerodrome information, landing instructions, vector instructions, preparation for takeoff, and engine start. It was found that the translation of special aviation vocabulary should use the exact equivalent in the language of translation, despite the functional style of fiction. The method of generalization, in this case, is usually allowed to reduce the overload of the text, however; given the specifics of the genre of the production novel, it is the industry's established vocabulary that gives the text a professional flavor in both the original and translated text. Regarding the quality of the analyzed translations, it was found that the Ukrainian and German texts of the translation are characterized by greater equivalence with the reproduction of both the artistic purpose and the informativeness of the original. Russian translation can be described as more artistic, which aims at the ease of perception of professional information in the piece of fiction.

Key words: aviation vocabulary, production novel, translation, translation quality, equivalent.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день світова авіація представляє собою важливий сектор людської діяльності. Невід'ємною частиною авіаційної діяльності є комунікація, як зі спеціалістами сфери, так і з цивільним населенням, яке широко користується їх послугами. Популярність цієї сфери проте виходить за межі своєї усної та письмової фахової професійної комунікації і сягає також текстів інших функціональних стилів. Таким чином, авіаційна лексика стає невід'ємною частиною деяких художніх творів, зокрема у романі А. Гейлі «Аеропорт», який був перекладений багатьма мовами світу. Проте наскільки точно відтворена ця спеціальна лексика, наскільки повно збережені закладені автором її значення, викликає питання особливо сьогодні, у часи значної обізнаності пересічних читачів у цій сфері.

Аналіз досліджень. Загалом проблема перекладу спеціальної лексики в художній літературі представлена у сучасних актуальних перекладацьких та мовознавчих дослідженнях, так, Безуглова О. А. розглядає проблеми перекладу в художніх текстах юридичних термінів, Грицай І. С. – вплив контексту на переклад термінів у творах художньої літератури, Медведів А. Р. – специфіку перекладу фантастичної термінології в романах Жуль Верна тощо. Проте проблема специфіки перекладу авіаційної лексики в художній літературі не отримала належної уваги, у зв'язку з чим пропонуване дослідження є однією зі складових на шляху вирішення цієї проблеми.

Метою пропонованої розвідки є аналіз якості перекладу спеціальної авіаційної лексики в різних перекладах роману А. Гейлі «Аеропорт», а саме виконаних: перекладачами Т. Кудрявцевої і Т. Озерської в 1971 році російською мовою (Хейли, 2011), українською мовою перекладачем В. Куча у 2015 році (Гейлі, 2018) та

німецькою мовою В. В. Ельвенспоек у 1968 році (Hailey, 1980).

Для творчості А. Гейлі однією з найбільш характерних рис було ґрунтовне знання тієї області, про яку йшла мова у відповідному творі будь то діяльність автомобільної корпорації або будні медичного закладу. Ця особливість яскраво проявляється і в романі «Аеропорт». Навіть діючі пілоти, які мають солідний стаж в авіації, були здивовані, наскільки детально, зі знанням справи і використанням саме спеціальної фразеології радіообміну, були описані процедури підготовки до вильоту і безпосередньо виконання польоту (заняття попередньої позиції, вихід на виконавчий старт, докладний опис зльоту, а також переговори з диспетчером управління повітряним рухом, диспетчером рулювання, кола, старту, підходу).

Виклад основного матеріалу. Звичайною сферою використання термінів та взагалі спеціальної лексики є наукова література, де вони виконують свою головну функцію – номінацію спеціального поняття. Зовсім іншим призначенням спеціальної лексики є її вживання у художній літературі, зокрема у виробничому романі А. Гейлі «Аеропорт». При цьому під виробничим романом ми розуміємо літературний твір, для якого характерним є органічний синтез термінологічної лексики, вузькопрофесійних понять (залежно від описуваної сфери діяльності) та художнього тексту, а також використання всього спектра засобів мовної виразності. Термінологічна лексика є основою формування жанрової специфіки виробничого роману, тією відмінною властивістю, яка виділяє його серед інших жанрових різновидів роману. Так, до характерних сюжетних ознак виробничого роману належить детальний опис виробництва, який неможливий без залучення специфічних мовних засобів. Звідси в романі «Аеропорт»

велика кількість лексики з області авіації: *chief engineer* – головний інженер – *der Chefingenieur*; *non-stop DC-8* – літак ДіСі-8 прямого сполучення – *eine DC-8 ohne Zwischenlandung*; *passenger relations agent* – агент з обслуговування пасажирів – *der Agent für Passagierbetreuung*; *arrival* – прибуття – *der Einflug* тощо.

Примітним є те, що у виробничому романі велика кількість термінів анітрохи не ускладнює читання і розуміння тексту. Артур Гейлі майстерно вплітає складні терміни в загальне полотно оповіді, отримуючи тим самим головне від використання термінології в тексті роману – велику достовірність зображуваного, будь то лікарня, аеропорт або великий готель.

Якісний переклад досліджуваного твору, на нашу думку, здатний виконати тільки перекладач, який добре обізнаний з льотною справою та її субмовою. У зв'язку з цим, одним з ключових перекладацьких завдань цього роману нам представляється правильна і точна передача авіаційної фразеології. В цьому відношенні можна небезпідставно стверджувати, що у низці фрагментів художній переклад роману А. Гейлі включає в себе і елементи перекладу спеціального. На жаль, останній у перекладачів художньої літератури, які працюють з подібними текстами, як зазначає М.Б. Казачкова, зазнає іноді “нічим не виправданого нехтування” (Казачкова, 2008: 116).

Поміж тим, ігнорування перекладачем наявності стійких відповідників, обов'язкових для вживання всіма учасниками повітряного руху, призводить до порушення загальної картини роману, а іноді і чинить негативний вплив на читацьке сприйняття, порушуючи адекватність перекладу. Нами було відібрано та проаналізовано більш ніж 1327 одиниць авіаційної лексики у романі та їх переклади на російську, українську та німецьку мови.

Нижче наведено вибіркового перекладацький аналіз передачі авіаційних лексем у тематичних полях, виявлених у досліджуваному романі: встановлення та ведення радіотелефонного зв'язку, лексика загальної льотної справи, вирулювання, введення й відміна радіомовчання, очікування при рулінні, аеродромна інформація, вказівки щодо заходу на посадку, інструкції з вектору, підготовка до зльоту, запуск двигунів, а саме в аспекті їх адекватності порівняно з оригіналом.

Встановлення та ведення радіотелефонного зв'язку

Tower to Eastern seventeen, a controller intoned, you are cleared to runway two five. Change frequency now for your airways clearance (Hailey, 2013: 58). –

Диспетчеру “Істерну” семнадцатому, раздался голос одного из воздушных диспетчеров, даю взлёт с полосы два-пять. Настройтесь на частоту взлёта (Хейли, 2011: 38). – “Істерн-сімнадцять”, я “Лінкольн-вежа”, – звучно вимовив диспетчер, – дозволяю зайняти ЗПС два-п'ять для зльоту. Замініть частоту для отримання дозволу на вихід із зони аеродрому (Гейлі, 2018: 57). – “*Kontrollturm an Eastern siebzehn*”, gab ein Kontroller durch: “*Sie haben freie Bahn zur Startbahn Zwei-Fünf. Schalten Sie jetzt die Funkfrequenz für Ihre Starterlaubnis ein*” (Hailey, 1980: 50).

По-перше, як випливає з оригінального тексту, “*Tower to Eastern seventeen*” в перекладі російською мовою слід було перекласти як “диспетчер «Істерну» семнадцатому”, адже при перекладі порушується відповідність зв'язку, хто повинен відповідати диспетчеру. По-друге, якщо використовувати спеціальну лексику льотного екіпажу, то ця фраза може бути перекладена наступним чином: «*Вышка для “Истерна» семнадцатого! Вам разрешена для взлёта полоса два-пять. (Сейчас) переходите на частоту для получения разрешения выхода из зоны аэродрома*».

Що стосується перекладу українською мовою, то, на нашу думку, тут влучно відтворюється фраза диспетчера вежі, із застосуванням усталеного словосполучення радіообміну, адже у фразах радіообміну є чітка структура ведення комунікації, порушення якої може призвести до непорозуміння між диспетчером вежі та екіпажем повітряного судна.

Переклад німецькою мовою також видається адекватним. Текст перекладу є лаконічним та чітким, із залученням також усталених форм радіообміну.

Лексика загальної льотної справи

При перекладі спеціальної авіаційної лексики необхідно використовувати точний еквівалент в мові перекладу; наприклад, команда диспетчера *Clear for take-off* може бути перекладена лише відповідним словосполученням «*Зліт дозволяю – взлёт разрешаю – Start ist freigibt*” і ніяк інакше, незважаючи на функціональний стиль, в якому вживається термін. У подібних випадках, як відзначав ще Я. І. Рецкер, “еквівалентом слід вважати постійний, рівнозначний відповідник” (Рецкер, 2009: 10–11).

Існують спеціальні довідники авіаційної лексики англійською та російською мовами, що використовуються при навчанні диспетчерів і льотного екіпажу для ведення переговорів у процесі виконання польоту, а також на всіх інших необхідних етапах взаємодії льотного екіпажу і

наземних служб (Архарова, 1993; Левочкин 2012; Девнина, 2011). Невикористання еквівалентної лексики призводить до неточного перекладу, пор.: *Ground control from Pan Am fifty-four on outer taxiway to two five. There is a private Cessna in front a twin-engine tortoise. I'm standing on my brakes to keep behind* (Hailey, 2013: 59). – Земля, я «Пан-Америкэн» пятьдесят четвёртый, иду по рулежной дорожке к полосе два-пять. Впереди двухмоторная каракатица частная «сессна». Жму на тормоза, чтоб не врезаться (Хейли, 2011: 39). – «Лінкольн-руління», я «Пен Американ – п'ятдесят чотири», виконую рух із зовнішньої руліжної доріжки на ЗПС два-п'ять. Попереду приватна «Сессна» – двомоторна черепаха. Стою на гальмах позаду (Гейлі, 2018: 56). – “*An Bodenkontrolle von Pan Am vierundfünfzig auf äußerem Taxiweg zu Zwei-Fünf. Vor mir ist eine private Cessna – zweimotorige Schildkröte. Ich stehe auf der Bremse, um sie nicht zu überrollen*” (Hailey, 1980: 50).

Згідно норм та усталених форм авіаційної комунікації вирази «земля», «иду по рулежной дорожке», «жму на тормоза» не використовуються, більш доречними є вирази «я на рулежке, полоса», «в точке ожидания»; «стою на тормозах за бортом». Ми пропонуємо такий варіант перекладу російською мовою: «Диспетчеру рулення, это Пан-Америкэн пятьдесят четвёртый, выполняю движение по внешней рулежной дорожке к полосе два-пять. Впереди двухмоторная каракатица частная “Сессна”. Стою на тормозах за бортом. Слід зазначити, що передумовою таких стверджень є консультування з працівниками авіакомпаній, які є саме суб'єктами професійної комунікації в авіаційній сфері.

Помітним є те, що при перекладі назви авіакомпанії перекладачі російської та української мов застосували прийоми транскодування з паралельним розшифруванням скорочення «Pan Am». До того ж автор україномовного перекладу також зробив примітку, в якій надається пояснення та додаткова інформація щодо авіакомпанії. Проте автор німецькомовного перекладу залишив це скорочення без змін, бо це і не вимагається узусом та мовними нормами німецької мови), або приміток, що можливо може погіршити розуміння тексту перекладу реципієнтами.

Вирулювання

Pan Am fifty-four, stand by. (...) Cessna seven three metro from ground control. Enter the next right intersection, hold, and let Pan American pass you (Hailey, 2013: 59). – «Пан-Америкэн» пятьдесят четвёртый, стоп! (...) «Сессна» семьдесят три, говорит диспетчер. Сверните на первом пере-

сечении направо. Пропустите самолёт компании «Пан-Америкэн» (Хейли, 2011: 39). – «Пен Американ-п'ятдесят чотири», очікуйте. (...) «Сессна-сім-три», позивний «Метро», я «Лінкольн-руління». На підході до перехрестя руліжних доріжок руліть вправо й зупиніться та пропустіть «Пен Американ». (Гейлі, 2018: 56). – “*Pan Am vierundfünfzig, warten(...) An Cessna sieben drei metro von Bodenkontrolle. Nächste Abzweigung rechts einbiegen, abwarten und Pan American vorbeilassen*” (Hailey, 1980: 51).

Команду *stand by* тут слід перекласти не «стоп!», а «ожидайте (дальнейших указаний)», тож дану фразу пропонуємо перекласти таким чином: «Пан-Америкэн, пятьдесят четыре, ожидайте! Сессна семьдесят три, позывной “Метро”, вышка-руление! На подходе к пересечению рулежек, рулите вправо и остановитесь! Пропустите борт «Пан-Америкэн»”.

Також при перекладі російською мовою автор тексту перекладу вилучив так званій “*call sign “позывной” metro*”, що в реальних умовах авіаційної діяльності може вважатись грубою помилкою. Щодо перекладу українською та німецькою мовами, зміст і денотативно, і прагматично передано точно.

Введення й відміна радіомовчання

Tower to all aircraft. Confine your messages to official business (Hailey, 2013: 59). – Диспетчер всем самолётам! Предлагаю использовать радио только в служебных целях (Хейли, 2011: 39). – «Лінкольн-вежа» всім бортам. Виходити в ефір тільки за необхідності (Гейлі, 2018: 56). – “*Turm an alle. Beschränken Sie sich auf dienstliche Durchsagen*” (Hailey, 1980: 51).

В російськомовному перекладі ця фраза зазвичай звучить так: «Всем бортам работать на приём! Выходит в эфир по необходимости», або: «Всем бортам режим радиомолчания! Выходит в эфир по необходимости!». Адже звернення *Tower to all aircraft* означає, як правило виникнення позаштатної ситуації, коли ефір необхідний для якомога скорішого її вирішення.

Також фраза «*Предлагаю использовать радио только в служебных целях*» не є нормативною, а отже, далекою до достовірності, фразою у комунікації з вежею. Диспетчери за умов позаштатних ситуацій не можуть надавати пропозиції, а безпосередньо керують та надають команди. До того ж, враховуючи обставини, вказівки диспетчера повинні бути лаконічними.

Порівнюючи між собою переклади різними мовами, можна побачити, що автори україномовного та німецькомовного текстів перекладу більш

еквівалентно використовують перекладацькі трансформації, текст зберігає як свої стилістичні функції, так і свою інформативність. А ось, російськомовний переклад можна охарактеризувати більш як художній, що має на меті скоріш легкість сприйняття професійної інформації у художньому творі.

Очікування при ролінні

These were in a holding area, which pilot called the penalty box, and would move in as gate positions became vacant (Hailey, 2013: 58). *Их держали в так называемой предварилровке в ожидании, пока освободятся места у галерей-гармошек* (Хейли, 2011: 38). – *Вони перебували в зоні очікування, яку пілоти називали штрафмайданчиком, звідки вийдуть, тільки-но з'явиться вільне місце на стоянках біля телетрапів* (Гейлі, 2018: 55). – *Sie befanden sich in einem Wartebereich, das die Piloten die Strafzelle nannten, und würden weiterrollen, sobald Verladepositionen für sie frei wurden* (Hailey, 1980: 50).

The penalty box може бути перекладено професіоналізмом «карман очікування – карман очікування»; слово «предварилровка», ймовірно, також не зовсім влучне, адже не застосовується працівниками авіаційної галузі, тож втрачає стилістичну функцію професійного колориту щонайменше з погляду на сучасний стан розвитку авіаційної лексики; до того ж *gate positions* більш точно могло б бути перекладено як «стоянки возле телетрапов», або більш розгорнуто «стоянки с выходом в здание аэровокзала через телетрап». Проте такий описовий метод порушить аліюзу присутності та втратить лаконічність, яка є характерною рисою комунікації в авіаційній сфері.

Український переклад є більш еквівалентним, бо відповідає як і вимозі точності щодо відтворення денотативної інформації, так і загальним вимогам комунікації авіаційної галузі, а отже, відтворює тотожний прагматичний вплив на читача.

В перекладі німецькою мовою словосполучення *gate positions* відтворюється генералізовано, а саме лексевою «*Verladepositionen – місця завантаження*», яка втім є загальноприйнятною в галузі авіаційної діяльності.

Аеродромна інформація

In the past two hours, Ingram reported, old-fashioned boarding ramps had been trundled from the terminal, manhandled to the aircraft, and the passengers guided down them (Hailey, 2013: 62). – *За эти два часа, доложил Инграм, с аэровокзала подогнали к самолёту старые трапы и спустили по ним пассажиров* (Хейли, 2011: 41). – *За останні дві години, повідомив Інграм, з терміналу прико-*

тили старомодні авіаційні трапи, які вручну підсунули до літака, щоби по них вивести пасажирів (Гейлі, 2018: 59). – *In den vergangenen zwei Stunden, berichtete Ingram, waren vom Hauptgebäude altmodische Einstiegsleitern herbeigeschafft, von Menschenhand an die Maschine herangebracht und die Passagiere über sie aus dem Flugzeug gebracht worden* (Hailey, 1980: 54).

Вираз *old-fashioned boarding ramps* більш точно могло бути перекладено як «*подвижной самоходный трап – рухомий самохідний трап – fahrbare selbstfahrende Leiter*», так як трапи бувають як телескопічні, так і рухомі, і слово «старий – старомодний – *altmodisch*» неточно відображає зміст реалії перекладного тексту, але не викривляє зміст у повній мірі, зберігаючи перш за все стилістичне значення.

Вказівки щодо заходу на посадку

The problem, which most of the radar room crew was working at feverishly, was to clear a path for the Air Force KC-135, which had already started down on an instrument landing approach from ten thousand feet (Hailey, 2013: 107). *Главная проблема, над которой лихорадочно трудилась сейчас вся радарная, заключалась в том, чтобы расчистить путь для военного самолёта KC-135, который уже начал спуск по приборам с высоты в десять тысяч футов* (Хейли, 2011: 71). – *Проблема, над якою гарячково працювала більша частина працівників радіолокаційної групи, полягала в тому, щоб розчистити шлях для "КейСі-135" Повітряних сил, який уже почав підхід на посадку за приладами з десяти тисяч футів* (Гейлі, 2018: 100). – *Das Problem, an dem die meisten der Besatzung des Radarraums fieberhaft arbeiteten, war, für die KC-135 der Air Force, die bereits zum Abstieg für eine Blindlandung aus zehntausend Fuß angesetzt hatte, freie Bahn zu schaffen* (Hailey, 1980: 95).

Словосполучення «*instrument landing approach from ten thousand feet*» слід було б перекласти як «*захід на посадку по приборам*», адже в авіаційній лексичі немає поняття «*спуск на посадку*». В українськомовному варіанті дану лексему перекладено еквівалентною лексевою «*підхід на посадку за приладами*».

При перекладі німецькою мовою автор перекладу також використав еквівалент, який має частотне використання в німецькомовній авіаційній комунікації «*Abstieg für eine Blindlandung – букв. підхід на посадку «всліну»*».

Інструкції з вектору

Braniff eight twenty-nine, make an immediate right turn, heading zero-ninezero (Hailey, 2013: 108). – «*Бранифф*» *восемьсот двадцать девятый,*

немедленно сверните вправо, направление ноль-девять-ноль (Хейли, 2011: 72). – «Брейніфф» Вісім-двадцять дев'ять, негайно праворуч курс нуль-дев'ять-ноль (Гейлі, 2018: 101). – “Braniff Acht-ZwoNeun, sofortige Wendung nach rechts, Kurs Null-Neun-Null” (Hailey, 1980: 95).

Цю команду диспетчера російською мовою, пропонуємо перекласти: “Брейніфф” *восемь-двадцать девять, немедленно выполните правый разворот на курс ноль-девять-ноль (градусов)*, замінюючи транслітерацію комбінованим транскрибуванням, аби власна назва типу літака відповідала не лише написанню, а й звучанню в оригіналі. Спосіб транскрибування, на нашу думку, яким передають фонетичну форму слова, тут є більш адекватним, бо такий варіант перекладу в реальних умовах авіаційної комунікації покращив б розуміння між працівниками галузі, а отже, є більш достовірним. Номер позивного літака також пропонуємо відтворити у перекладі, адже в реальних умовах диспетчера та екіпажі не називають повністю сотні номеру, а скорочують до більш лаконічних форм (як можна побачити з перекладів українською та німецькою мовами). Слово “*направление*” замінили на лексему “*курс*”, адже цей термін є усталеним для позначення напрямку.

Підготовка до зльоту

Trans-America Two, roger. In position and holding. We see the landing traffic (Hailey, 2013: 360). Говорит “Транс-Америка”, рейс два. Вас понял. Вырулился и жду. Вижу идущий на посадку самолёт (Хейли, 2011: 246). – Я «Транс-Америка-Два», вас зрозумів. На виконавчому старті, очікую. Бачу борт на посадці (Гейлі, 2018: 326). – Trans America Zwei, verstanden. In Position, wir warten. Wir sehen den Landeverkehr (Hailey, 1980: 320).

Зміст фрази “*In position and holding*” російською мовою – «*Стою на исполнительном старте и жду*»; в даному контексті на позначення позиції повітряного судна перед злетом існує точна термінологічна відповідність «*исполнительный старт*», або «*на предварительной позиции*». У зв'язку з цим варіант, запропонований перекладачем на російську мову («*Вырулился и жду*») не може бути визнаний еквівалентним, бо як суперечить вимозі точності, так і викривляє стилістичне значення, бо наведений переклад не обов'язково може створювати професійний колорит саме в авіаційній сфері.

Переклади українською та німецькою мовами використовують еквівалентні лексеми: “*На виконавчому старті, очікую. – In Position, wir warten*” відповідно.

Запуск двигунів

In the cockpit, the pilots completed their checklist (Hailey, 2013: 440). В кабіне пілоти закончили перевірку перед стартом (Хейли, 2011: 301). У кабіні екіпажу пілоти закінчили перевірку перед стартом (Гейлі, 2018: 395). Die Piloten im Cockpit beendeten ihre Kontrollen vor dem Start (Hailey, 1980: 389).

Значення виразу *to complete the checklist* більш вузьке, ніж “*закончить перевірку перед стартом*”. Це певна процедура виконання послідовних дій, які є обов'язковою частиною передпольотної підготовки. Найбільш точним був би варіант перекладу: *Выполнение всех процедур перед стартом было завершено согласно карте контрольной проверки*. Або можна наблизити переклад до оригіналу, зробивши потім пояснення значення слова “чек-лист” (карта контрольной проверки): *Был выполнен чек-лист перед запуском двигателей*.

В українсько- та німецькомовному перекладах спостерігаємо таку ж саму перекладацьку стратегію. Спосіб генералізації при перекладі художньої літератури зазвичай допускається задля зменшення переобтяження тексту, проте, враховуючи специфіку жанру виробничого роману, саме галузева усталена лексика надає тексту професійного колориту як в тексті оригіналу, так і в тексті перекладу. Крім того в українському перекладі присутня певна надлишковість, яка змінює розуміння тексту, а саме: «*У кабіні екіпажу пілоти закінчили...*». Хоч пілоти і є членами екіпажу, вони втім знаходяться не в кабіні екіпажу, а в кабіні пілотів, або як її ще називають в *кокпіті*. Застосувавши лексему «*кабіна екіпажу*» текст розуміється так, що пілоти знаходились у певній спеціальній кабіні для членів екіпажу (які існують на сучасних великих повітряних суднах), а не саме в кабіні пілотів.

Помітним є те, що в німецькому перекладі фраза оригіналу *to complete the checklist* автор перекладу відтворив як *beendeten ihre Kontrollen vor dem Start*, що можна перекласти як «*(пілоти) виконали контрольні моніторинги перед запуском двигунів*», що, на нашу думку, відповідає тексту оригіналу.

Висновки. Провівши аналіз відповідності перекладу відібраних лексем авіаційної галузі з оригіналом твору, ми дійшли наступних висновків: по-перше, авіаційна комунікація передана неточно (з урахуванням існуючої спеціальної авіаційної лексики на момент перекладу роману, а також з урахуванням діахронічного аспекту для сучасного читача); по-друге, через неточний переклад і вилучений перекладачем початковий текст спотворюється структура роману, втрачається первісний

здум автора. Разом з тим не можна не відзначити, що переклад у деяких випадках виконаний з низкою грубих помилок при передачі спеціальної авіаційної лексики, в тому числі радіообміну, що значно знижує рівень достовірності зображуваного, у зв'язку з чим логічним постає питання про створення нового перекладу фахівцем, компетентним в області авіаційної термінології.

Адже, зважаючи на стилістичні особливості жанру, частотне використання авіаційної лексики, навіть в тексті оригіналу, має стилістичну функцію професійного колориту. Генералізація

або адаптація, які дійсно є частотним засобом перекладу і відіграє значну роль на сприйняття тексту перекладу реципієнтами (Подвойська, Зварич, 2018: 229), при перекладі авіаційної лексики у виробничому романі можуть спричинювати втрату основної жанрової особливості тексту, а тому вимагають ретельного аналізу щодо доцільності їх використання.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо виявлення специфіки відтворення авіаційної спеціальної лексики в інших жанрах художньої літератури при перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архарова Т.А. Учебник английского языка по основам ведения радиосвязи: для учащихся авиационных вузов и училищ. Москва : Воздушный транспорт, 1993. 392 с.
2. Гейлі А. Аеропорт: роман пер. з англ. В. Куча. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018. 544 с.
3. Девнина Е.Н. Большой англо-русский и русско-английский авиационный словарь / под ред. акад. И. И. Павловца. Москва : Живой язык, 2011. 512 с.
4. Казачкова М.Б. Профессиональный язык как отражение профессиональной культуры: на материале русского и английского вариантов профессионального языка авиации : дис. ... канд. фил. наук : 10.02.20. Казань, 2008. 255 с.
5. Левочкин Н.А. Учебно-методическое пособие для проведения занятий по радио-телефонной связи «Земля – воздух» на английском языке. Москва : Центр подготовки авиационного персонала ОАО «Аэрофлот», 2012. 191 с.
6. Подвойська О., Зварич Л. Прагматична адаптація текстів авіаційної тематики. *Науковий вісник ХДУ. Серія Лінгвістика*. 2018. Том 1. № 31. С. 229.
7. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Москва : Р. Валент, 2009. 240 с.
8. Хейли А. Аэропорт : роман; пер. с англ.: Т. Кудрявцева, Т. Озерская. Киев : ЦНМЛ ; Москва : Астрель, 2011. 414 с.
9. Hailey A. Airport Aus dem Amerikanischen von Wilm W. Elwenspoek Ullstein Ungekürzte Ausgabe. Frankfurt/M, Berlin, Ullstein GmbH, 1980. 486 S.
10. Hailey A. Airport. Санкт-Петербург. : Каро, 2013. 640 с.

REFERENCES

1. Arkharova T.A. Uchebnik angliyskogo yazyka po osnovam vedeniya radioobmena: dlya uchashchikhsya aviatsionnykh vuzov i uchilishch [English textbook on the basics of radio communication: for students of aviation universities and colleges]. Moscow : Vozdushnyy transport, 1993. 392 p. [in Russian].
2. Hailey A. Aeroport : roman per. z anhl. V. Kucha. [Airport: A novel translated from English by V. Kucha.] Kharkiv : Knyzhkovyy Klub «Klub Simeynoho Dozvillya», 2018. 544 p. [in Ukrainian].
11. Devnina Ye.N. Bol'shoy anglo-russkiy i russko-angliyskiy aviatsionnyy slovar'. / Pod red. akad. I. I. Pavlovtsa. [Large English-Russian and Russian-English Dictionary of Aviation. / Under the editorship of Acad. I. I. Pavlovets]. Moscow : Zhivoy yazyk, 2011. 512 p.
3. Kazachkova M.B. Professional'nyy yazyk kak otrazheniye professional'noy kul'tury: na materiale russkogo i angliyskogo variantov professional'nogo yazyka aviatsii [Professional language as a reflection of professional culture: on the material of Russian and English versions of professional aviation language] : Ph. ... candidate of phil. sciences : 10.02.20. Kazan, 2008. 255 p. [in Russian].
4. Levochkin N.A. Uchebno-metodicheskoye posobiye dlya provedeniya zanyatiy po radio-telefonnoy svyazi "Zemlya – vozdukh" na angliyskom yazyke. [Educational and methodical manual for classes on radio-telephone communication "Earth – Air" in English]. Moscow : Tsentr podgotovki aviatsionnogo personala OAO "Aeroflot" , 2012. 191 p. [in Russian].
5. Podvoiska O., Zvarych L. Prahmatychna adaptatsiya tekstiv aviatsiynoyi tematyky. [Pragmatic Adaptation of the Aviation Texts]. *Scientific Bulletin of KSU. Series Linguistics*. 2018. Vol 1. No 31. p. 229. [in Ukrainian].
6. Retsker YA.I. Teoriya perevoda i perevodcheskaya praktika [Translation Theory and Practice]. Moscow : R. Valent , 2009. 240 p. [in Russian].
7. Hailey A. Aeroport : roman per. s angl. T. Kudryavtseva, T. Ozerskaya [Airport: A novel translated from English by T. Kudryavtseva, T. Ozerskaya]. Kiev : TsNML; Moscow : Astrel, 2011. 414 p. [in Russian].
8. Hailey A. Airport. Aus dem Amerikanischen von Wilm W. Elwenspoek Ullstein Ungekürzte Ausgabe. Frankfurt/M, Berlin, Ullstein GmbH, 1980. 486 S. [in German].
9. Hailey A. Airport. Saint Petersburg : Karo , 2013. 640 p.